

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Стрелкова Владислава Володимировича
«Технології легітимації й делегітимації президентської влади в
політичному процесі України», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук за спеціальністю
052 – Політологія

Проблема, яку піднімає у своїй роботі В. В. Стрелков є актуальною не лише в теоретичному, а й політико-прикладному значеннях. На сучасному етапі державного будівництва інститут президентства в Україні перебуває в стані кризи легітимності з тенденцією до перманентного відтворення, головною причиною чого є неузгодженість правлячої еліти щодо стратегії суспільного розвитку та безкомпромісна боротьба за владу.

Дисертант, спираючись на дані соціологічних розвідок розкриває специфіку перебігу політичного процесу в Україні в контексті глобальних викликів сучасності, глибоких суспільно-політичних змін всередині країни, що виводить роботу на новий методологічний рівень. У цьому контексті науковий інтерес викликають питання застосування технологій легітимації й делегітимації президентської влади на політико-правовому, інституційному, ідеологічному, соціокультурному тощо рівнях, не стільки з точки зору їх технологічної або маркетингової значимості, скільки їх спрямування у цивілізоване, демократичне русло з метою впорядкування усієї системи політико-владних відносин в Україні.

Визначення об'єкта і предмета дослідження, формулювання мети й завдань відповідають паспорту наукової спеціальності (с. 17–18). Не викликає заперечень обґрунтування наукової новизни роботи (с. 18–20). Висновки до дисертації зроблено відповідно до завдань, що засвідчує завершений характер наукового дослідження (с. 190–195). Структура роботи є виваженою і послідовною, що, на нашу думку, дозволило автору розкрити зміст теми та виконати поставлені завдання (с. 14).

У розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження» розкрито стан наукового розроблення проблеми, її джерельну базу, здійснено теоретичний аналіз політичного процесу в контексті технологічного виміру легітимації й делегітимації президентської влади, обґрунтовано використання відповідної методології дослідження. Використання сукупності загальнонаукових та спеціальних методів пізнання дали змогу зробити теоретичні узагальнення, виявити характерні риси і специфіку використання технологій легітимації й делегітимації під час виборів президентів України, а також у позаелекторальний період перебігу політичного процесу.

Заслуговує на увагу положення дисертації про те, що на початку 2000-х рр. в Україні «відбулася зміна сутнісних характеристик політичного процесу, який еволюціонував від ідеократичного, зміст якого визначала боротьба комуністичних й національно-патріотичних ідей та принципів організації суспільно-політичного життя, до технократичного, уособленням якого стало змагання не ідей, а технологій, які використовували партії ліберально-демократичного й соціал-демократичного спрямування» (с. 52).

Як засвідчує досвід проведення виборів, українських виборців не стільки цікавить партійна ідеологія, скільки лідерські якості кандидата в президенти. Тому, сучасні політтехнологи велику увагу звертають на формування відповідного іміджу. З цього погляду, справедливим є твердження автора дисертації про те, що «імідж важливий і для самого політика, і для тих соціальних груп, які себе з ним ідентифікують» (с. 54–55).

Здобувачем ґрунтовно проаналізовано і систематизовано понятійний апарат дослідження, зокрема таких понять як «президентська влада», «легітимація», «делегітимація», «довіра», «делегітимний стан», «технології легітимації політичної влади» та ін.

У розділі 2 «Інституційно-правові засади легітимації президентської влади в Україні» досліджено інституційну структуру і правову природу президентської влади в Україні, їх змістовні характеристики. Зазначено, що нормативно-правова база легітимації президентської влади складається із

системи політико-правових норм, законів, процедур і традицій, які сукупно забезпечують відповідний рівень підтримки та функціонування інституту президенства в Україні (с. 89).

У контексті легітимації глави держави дуже важливим є електоральний процес, який включає сукупність технологічних прийомів і заходів і часто залежить від фінансової спроможності кандидатів, вмінь та навичок членів його команди та виборчого штабу, політичної кон'юнктури тощо (с. 95). Значний інтерес викликає зроблений у дисертації аналіз передвиборчих програм кандидатів в Президенти України, як вагомий чинник їх легітимації (с. 107–113).

Легітимація президентської влади в Україні має системний і комплексний характер. Вона здійснюється за багатьма напрямками, з використанням різних інституційних форм, механізмів і процедур, які перебувають у динаміці змін відповідно до потреб часу й розстановки політичних сил. На справедливе твердження здобувача, легітимацією президентської влади опікуються органи державної влади, насамперед Офіс Президента України, державні адміністрації, пропрезидентські фракції в парламенті, підконтрольні засоби масової інформації і комунікації, політичні партії й громадські об'єднання, лояльні або спеціально створені для підтримки й захисту цього інституту влади (с. 114).

У розділі 3 «Зміст і напрями використання технологій делегітимації президентської влади в Україні» розкрито суспільно-політичний контент, зміст, форми і напрями використання технологій делегітимації інституту президентської влади в електоральних циклах 1999–2004 рр. й 2010–2019 рр. а також у позаелекторальний період перебігу політичного процесу в Україні.

Чинником, який суттєво вплинув на розвиток сфери використання політичних технологій, стало збільшення кількості політичних партій центристського спрямування, які посунули на периферію політичного процесу традиційні «ліві» і «праві» партії. Практичне втілення цей процес отримав разом із запровадженням змішаної виборчої системи на

парламентських виборах 1998 р. Ішим чинником зазначених змін став розвиток сфери медіа (с. 134).

Дисертант звертає увагу на такий важливий показник, як результати соціологічних досліджень, які фіксують чітку прив'язку рівня довіри особі президента до рівня довіри інституту президента як такого (с. 169). Також існує взаємозв'язок між делегітимацією одного президента й легітимацією наступного: найнижчі показники довіри до «колишнього» президента обумовлюють достатньо високі показники довіри до глави держави, що переміг на виборах. Водночас, це є кредитом довіри, який швидко падає, якщо президент не задовольняє суспільних очікувань (с. 189).

Результати дисертаційного дослідження В. Стрелкова позначені науковою новизною, зокрема автором розкрито інституційну структуру легітимації владних повноважень та особи глави держави в Україні та здійснено теоретичний аналіз процесу делегітимації політичної влади, встановлено його складові елементи: чинники, ресурси, контент комунікації, канали транслявання інформації, агенти комунікації, цільова аудиторія; виділено стадії делегітимаційного процесу, а також розкрито їх характерні особливості (с. 114–131; с. 133–154).

Також автором уточнено низку теоретичних положень щодо дослідження механізмів і процедур (де)легітимації президентської влади в Україні (с. 133–143), виявлення інституційних засад та розкриття форм і напрямів мобілізаційних технологій прибічників і противників діючих президентів (політичних партій, рухів, інституцій громадянського суспільства та ін.) у позаелекторальні періоди розвитку політичного процесу (с. 171–188), вивчення спрямованості й характеру розвитку технологій (де)легітимації президентської влади в електоральних циклах кінця 1990-х – 2000-х рр. (с. 154–171) та інші.

Загалом, дослідження характеризує науковий стиль, неупередженість оцінок, опора на широке коло наукових та інформаційних джерел. Достовірність отриманих у ході наукового пошуку результатів

підтверджується в роботі ґрунтовними висновками. Подана до захисту дисертація засвідчує самостійний характер наукового пошуку здобувача, вона є оригінальною з точки зору отриманих результатів та практичної значимості.

Основні положення дисертаційної роботи відображено в 13-ти публікаціях, опублікованих у фахових виданнях України з політології, у наукових періодичних виданнях інших держав, матеріалах і тезах конференцій. Результати дисертації апробовано на численних міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Наведені в тексті узагальнення та висновки можуть бути використані органами державної влади та управління для забезпечення всебічної легітимації інституту президенства в Україні. А також матеріали дисертації можуть бути корисними для органів державної влади та місцевого самоврядування, політичних партій і громадських організацій в їхній практичній діяльності, у розробленні основ внутрішньої та зовнішньої політики держави.

Отримані в процесі дослідження результати можуть використовуватися у навчальному процесі, зокрема при викладанні курсів у яких вивчається система органів державної влади в Україні.

Водночас, не ставлячи під сумнів наукову та практичну значимість основних положень дослідження, хочеться звернути увагу автора на певні дискусійні моменти в роботі:

1. В умовах демократичного переходу зростає роль системної опозиції, цивілізовані відносини влади з якою є запорукою стабільного поступу держави до визначеної політичною елітою мети. Водночас багато що залежить і від лідерів опозиції, які залежно від обставин можуть обрати консенсусну або конфронтаційну модель відносин з владою. А головним об'єктом критики з боку опозиції, як правило, є президент та уряд. На нашу думку, структурування моделей поведінки опозиції, розкриття її діяльності

щодо делегітимації президентів України в історичній ретроспективі сприяло б більш повному розкриттю проблеми дослідження.

2. Однією з фундаментальних технологій забезпечення стабільності й ладу в суспільстві, а відповідно і легітимності вищих органів влади, є соціальне партнерство, яке у просторі групового представництва інтересів залучає до своєї орбіти значну частину населення, як найманих працівників, так і роботодавців. Запровадження в Україні моделі корпоративної демократії (як однієї із багатьох альтернатив) могло б стати чинником подолання кризи легітимності інституту президента в Україні. Про це варто було б зауважити в першому розділі дисертації.

3. У роботі достатньо широко висвітлено зміст політичних технологій і практик делегітимації президентів і кандидатів в президенти напередодні та в ході Помаранчевої революції. Натомість під час політичної кризи 2014 р., акцент зроблено на критиці так званих «драконівських» законів, спрямованих проти масових виступів громадян. Бажано було б розкрити весь спектр вимог й пропозицій протестувальників, сформованих під час Євромайдану.

4. Аналіз практики легітимації й делегітимації президентської влади в Україні набув би більшої виразності, якщо б здобувач крім порівнянь технологічної складової електоральних циклів всередині України, провів би аналогії й порівняння з іншими країнами.

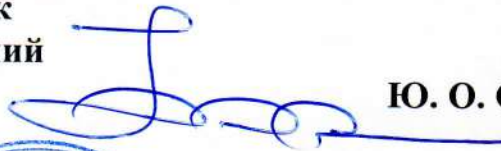
Водночас, слід зазначити, що висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційний характер і не применшують наукової вагомості дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Рецензована дисертація є оригінальною, завершеною науковою працею, в якій комплексно досліджено важливу наукову проблему застосування технологій легітимації й делегітимації президентської влади в Україні та отримано результати, які сприятимуть розробці методологічних засад дослідження вказаних процесів.

Виходячи з викладеного вище, можна зробити загальний висновок, що дисертаційна робота на тему «Технології легітимації й делегітимації

президентської влади в політичному процесі України» як за змістом, так і за оформленням відповідає вимогам п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р., а її автор Стрелков Владислав Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія.

**Офіційний опонент –
доктор політичних наук, професор
кафедри політології і державного управління,
декан факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»**

Ю. О. Остапець

Підпис професора Остапця Ю. О. підтверджую:
**Вчений секретар
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»**

О. О. Мельник